

характеристиками. В зависимости от времени года, месяца, дня рождения животного выделены 5 лексико-семантических групп этих зоонимов. Рассмотрены случаи синкретизма и омонимии в процессе создания онимов, мотивированных временными признаками.

Ключевые слова: ономастические единицы, народная зоонимия, зоонимикон, зооним, синкретизм, омонимия.

УДК 81'42=111

Олена Шонь
(Тернопіль)

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РАМКОВИХ КОМПОНЕНТІВ ТЕКСТУ В ЛІТЕРАТУРНОМУ ТВОРІ

У статті зосереджено увагу на мовностилістичних особливостях функціонування рамкових компонентів тексту в літературному творі. Розглянуто основні види рамкових компонентів, схарактеризовано їх основні функції на прикладі роману-автобіографії Дж. Барроумена "I Am What I Am". У результаті дослідження зроблено висновок про те, що рамкові компоненти, корелюючи з основним текстом, сприяють створенню авторської суб'єктивно-оцінної модальності. Акцентовано на аналізі особливостей авторських коментарів-парентез, що оформлені графічно як примітки. Виокремлено їх групи за функціями в тексті, схарактеризовано механізми створення гумору та іронії як результату їх взаємодії з основним текстом.

Ключові слова: *рамкові компоненти, гумор, іронія, суб'єктивно-оцінна модальність, епіграф, заголовок, примітка, парентеза, звертання, номінативне речення.*

Дискурсний аналіз літературного твору, під час якого звертається увага як на текстові, так і позатекстові категорії, як на мовні, так і позамовні засоби вираження, є дослідженням складної системи компонентів, об'єднаних творчим задумом автора. Для розуміння цього задуму необхідно брати до уваги не тільки зміст і форму самого твору, а й історію його створення. У роботі автора над текстом виявляється його зумисність, відбивається його світосприймання, і це активно впливає на читача [2, с. 8]. Тому під час аналізу літературного твору необхідно брати до уваги усі його компоненти, у тому числі й ті, що знаходяться поза межами основного тексту, оскільки саме комплексний аналіз є ключем до інтерпретації тексту, розуміння авторської прагматики. Автор системного дослідження рамкових компонентів тексту Ю.М. Бумбур, на чії роботи ми спираємося, зазначає, що ці компоненти (заголовки й підзаголовки, епіграфи і присвяти, авторські передмови, післямови, примітки), з одного боку, є формою вияву авторської суб'єктивності, а з іншого – це спроба автора наблизитися до читача, сформулювати читацьку настанову на сприйняття твору [2, с. 8]. Однак досить часто рамкові компоненти тексту залишаються поза увагою як читачів, так і дослідників, що, на нашу думку, порушує цілісність сприйняття і розуміння твору, осмислення та інтерпретації авторської інтенції. Лінгвостилістичний аспект дослідження рамкових компонентів тексту теж становить значний інтерес, особливо зіставлення їхньої мови і стилю з мовою і стилем основного тексту.

Отже, **метою** нашої статті є з'ясування специфіки функціонування рамкових компонентів тексту в літературному творі та зосередження уваги саме на мовностилістичному аспекті. Матеріалом дослідження є автобіографічний роман "I Am What I Am" популярного сучасного британського актора, співака, письменника, телевізійного ведучого, шоумена і філантропа Джона Барроумена. "I Am What I Am" – його друга книга, написана у співавторстві із сестрою Керол Барроумен, професором коледжу Алверно у

Мілуокі, США, з якою вони створили також серію романів для дітей “Hollow Earth”, “Bone Quill” і “The Book of Beasts”. Як і перший роман-автобіографія “Anything Goes”, “I Am What I Am” розкриває перед читачем світ шоу-бізнесу, особливості роботи над телевізійними проектами, театральними постановками, взаємини з шанувальниками та особисте життя. Усі ці аспекти інтерпретуються автором із доброзичливим гумором та іронією.

У романі функціонують такі рамкові компоненти: передмова, епіграфи, заголовки, підзаголовки і примітки.

Передмова містить традиційний для англомовних літературних творів перелік людей, яким автор висловлює подяку. Водночас вона є і своєрідним знайомством читача із рідними автора, з їх уподобаннями і характерами. Автор супроводжує подяки гумористичними та іронічними коментарями, які синтаксично оформлені як парентези – вставні і вставлені конструкції. Про здатність вставних і вставлених конструкцій реалізувати гумор, сатиру та іронію говорили у своїх дослідженнях І. Байбакова, О. Красикова, С. Походня, В. Фалькова [1; 4; 5; 7]. О. Красикова вважає, що такі конструкції характеризуються найбільшим багатством і можливостями стилістичного використання, пов'язаними з їх природою, оскільки це найбільш варіативні і різноманітні в структурно-семантичному плані одиниці порівняно з іншими супровідними елементами, що дозволяє використовувати їх як зображальний художній засіб для вираження сатиричних, гумористичних зауважень, авторської оцінки висловлювання [4, с. 16]. С. Походня зауважує, що саме вставні речення виступають у художній літературі на перший план, докорінно змінюючи зміст висловлювання і його модальність, надають висловлюванню суб'єктивно-оцінної модальності, є ремою стосовно теми, вираженої головним реченням [5, с. 41]. Узяті окремо, основне і вставне речення за своєю семантикою не є іронічними, іронія виникає внаслідок взаємодії прямого змісту основного речення і контекстуального змісту вставного речення і зміни значення основного речення під впливом семантики вставного. Тільки сплав основного і вставного речень, зображення ситуації і вираження ставлення до неї автора дає змогу правильно оцінити співвідношення теми і реми висловлювання і декодувати його [5, с. 42].

We owe a great debt – to be repaid (we promise) in books, golf, shoes purses and a slap-up meal or two – to Scott, Kevin, Clare (‘Oh, my, there’s a jewellery store’), Turner, and especially to our parents John and Marion Barrowman (the Harveys and the Glenmorangies are on us, Mum and Dad) [8, с. 7]. Автор не лише висловлює подяку рідним, але й обіцяє (що виражено парентезами) компенсувати їм очікування улюбленими подарунками. Парентези контрастують з основним реченням, зміщують тональність висловлювання із серйозної в комічну, і завдяки цьому передмова не контрастує стилістично з основним текстом, а доповнює його і слугує своєрідним ознайомленням читачів з авторською оповідною манерою.

Епіграфи, які традиційно служать виразниками авторської ідеї, представлені цитатами з віршів, пісень, фільмів. Вони створюють відповідну тональність і ознайомлюють читача з темою кожного розділу. Так, наприклад, першим епіграфом до другого розділу, де автор згадує своє дитинство, є уривок із вірша “The Cotter’s Saturday Night” національного поета Шотландії Роберта Бернса:

*‘From scenes like these, old Scotia’s grandeur springs,
That makes her lov’d at home, rever’d abroad:
Princes and lords are but the breath of kings,
“An honest man’s the noblest work of God”’* [8, с.15].

Другим епіграфом до розділу є уривок із старої шотландської жартівливої пісні “Skinny Malinky”:

*“Skinny Malinky long legs, big banana feet
Went to the pictures an’ couldnae get a seat”* [8, с.15].

Урочиста, піднесена тональність першого епіграфу контрастує із гумористичною тональністю другого і корелює із тональністю розділу, у якому автор чергує серйозність із гумором, розповідаючи про своє шотландське походження та сімейні традиції.

Заголовки і підзаголовки розділів – це цитати з фільмів, пісень, інтерв'ю, а також назви теле- і радіопередач, в яких брав участь автор. Вони є прямими вказівками автора на зміст розділу чи підрозділу. Наприклад, заголовок 10 розділу, в якому йдеться про подорож автора до Канади, – “O Canada”, назва національного гімну цієї країни. Заголовок 6 розділу “I’d Do Anything” – назва ігрового телешоу на каналі BBC 1, де автор був у складі журі, а сам розділ розповідає про те, що відбувається за лаштунками таких передач.

На особливу увагу в аналізованому творі заслуговує примітка – стисле, лаконічне пояснення до певного тексту, довідка до того чи того слова у тексті, яке потребує пояснення або може бути незрозуміле читачеві. Загалом у літературних творах примітки пояснюють національно-культурні реалії, терміни, аббревіатури, діалектизми тощо. Своєрідним підвидом приміток є маргіналії – записи на берегах книг, що містять коментарі, тлумачення, думки, які були викликані текстом, або роздуми-відступи, які не пов’язані з текстом безпосередньо. Зазвичай примітки у тексті є редакторськими, однак у літературі не є поодинокими використання авторами власних приміток до тексту, що містять необхідні на їх погляд роз’яснення та зауваження. У романі Дж. Барроумена “I Am What I Am” примітки є важливим рамковим компонентом, що корелює з основним текстом і є засобом створення авторської суб’єктивно-оцінної модальності. Дослідивши 365 наявних у романі авторських приміток, ми поділили їх на групи за функціями у тексті.

Зауважимо, що лише незначна частина приміток у романі виконують функцію довідки. Такі примітки подають пояснення щодо понять, які можуть бути незнайомі читачеві.

1. Тлумачення національно-культурних реалій:

Even so, she’d ‘hrump’ her way down the hall, muttering under her breath that ‘the totties are no gonna peel themselves’ and she’d make it seem as if all this ‘kerry-on’ was one more thing she had to put up with as a mother of these particular four men-boys.*

**Scottish potatoes – watered with Irn-Bru* [8, с. 24].

2. Роз’яснення термінів та професіоналізмів:

When I’m singing in the studio, there’s a ‘click’ track going on in my cans, kind of like a metronome, helping me to keep time and hold my track line.*

**The recording word for ‘headphones’* [8, с. 150].

Іншу групу складають примітки-відсилання до людей, з якими певний час працював автор. Це своєрідні вітання колегам – акторам, продюсерам, знімальній групі – зі сторінок книги. Такі примітки мають форму звертання.

*The destruction of the Hub may have been called for in the script, but given my state of mind, I thought everything the “Torchwood” team – cast and crew – had worked to achieve since our first episodes had been obliterated with the trigger of some well-placed explosive squibs and a burst of brilliant pyrotechnics.**

**Thanks, Danny!* [8, с.37].

By the time the show opened, in January 2009, the stellar cast – Jodie as Nancy, Burn Gorman as Bill Sikes, plus Rowan and many other fantastic performers – had attracted phenomenal box-office receipts in the region of £ 15 million.*

**Go, Binny Bots!* [8, с. 93] – коментар містить прізвисько Берна Гормана, колеги і друга Джона Барроумена, таким чином надаючи читачеві додаткову інформацію.

Проте більшість приміток у романі виконують функцію авторських гумористичних та іронічних коментарів. За особливостями їх взаємодії з основним текстом це фактично парентези, графічно винесені за його межі і поміщені внизу сторінки, однак семантично пов’язані з ним, тому надалі розглядаємо такі примітки як вид вставних і вставлених конструкцій. Такі вставки є побічними зауваженнями, асоціативними висловленнями, оцінками, виявами ставлення до явищ, експресії [3, с. 83]. У зв’язку з емоційним

наповненням такі коментарі нерідко створюють враження непередбачених, спонтанних, однак відзначаються тематичною єдністю, змістовою спільнотою [6, с.48].

Ми виділили такі групи гумористичних та іронічних приміток-коментарів у романі.

1. Коментарі-ставлення до явищ, подій, виражені номінативними реченнями.

*We decided to walk into the older parts of the city, especially the courtyards and buildings of Oxford university, given Carole's profession.**

**Snore* [8, с. 30].

Before heading back to the centre of town and returning to the bookstore, Carole insisted that I take a picture of her in front of the historic Radcliffe Library.*

**Huge, drooling sigh* [8, с. 31].

Автор розповідає про прогулянку з сестрою по території Оксфордського університету. У той час, як сестра захоплено розглядає історичні будівлі і фотографується на їхньому фоні, Джон відверто нудьгує, проте мовчить, щоб не образити Керол. Своє ставлення до ситуації автор передає за допомогою приміток-коментарів.

2. Коментарі-пародії, в яких автор іронізує над різноманітними застереженнями і попередженнями, а також рекламними акціями.

*Murn – still screaming, mind you – went rolling forward and just missed the ankles of the flight attendant.**

**No grans were ever in any real danger in this incident* [8, с. 19]. Примітка є алюзією на традиційне застереження в титрах фільмів та рекламних роликів із трюками – «Під час зйомок ніхто не постраждав».

I banged on room 316. Nothing happened. I banged again.*

**I made up this number to protect the innocent. Plus, I can't remember the real one* [8, с. 160]. Перше речення примітки також є відсиланням до застереження щодо недопущення використання реальних фактів з життя реальних людей у художніх фільмах, щоб не завдавати їм шкоди. Друге речення підсилює іронію.

У цій групі слід виділити повторювану іронічну рекламу матеріалів, які знаходяться на популярному відео-хостингу You Tube. Іронія автора спрямована на неможливість стежити за дотриманням авторських прав у зв'язку з розвитком нових технологій. Як би ретельно не охоронялося авторське право, однак, практично неможливо боротися із піратськими копіями ліцензованих дисків, а також із несанкціонованими відеозаписами з концертів, які з'являються на You Tube. Повтор іменника "You Tube" інтенсифікує іронію.

*My mum never lacked dance partners. Even today, aged seventy-five, she still has some good moves – as she proved onstage during my recent concert tour.**

**Check out You Tube for the proof* [8, с. 20].

Funny story about our first director, Brian 'the smelly' Kelly.*

**Which you can see played out on You Tube* [8, с. 38].

*Then she came across "The Making of Me" on You Tube.**

**Yeah, again, You Tube!* [8, с. 239].

3. Коментарі-характеристики, які автор дає найчастіше самому собі.

Most of the time when an attack like this happens, I use what I call 'distraction therapy', which means I force my brain to disconnect from the panic by reciting a song, or imagining my happy place, or telling myself a very linear story in my head.*

**An aisle in Costco or a Ralph Lauren store* [8, с. 236] – автор зауважує, що для актора навіть похід до магазину може бути способом відволіктися від насиченого робочого графіку, тоді як в уяві фанів «зірки» відпочивають лише на елітних курортах.

*In these initial auditions, I noted my impressions and then I'd file them away in my head and in my notebook.**

**It's easier to find stuff in my notebook* [8, с. 52] – автор дає гумористичний коментар щодо власної хаотичності думок.

In the television biz, this means knowing when to speak up and when to shut up, knowing when to butt in and knowing what to say in a brief number of words without going over the top and losing the audience.*

**My family still wants to know how to get me to do this* [8, с. 57] – автор, відомий своєю прямою в судженнях, іронізує над намаганням рідних і колег змусити його бути обережнішим у висловлюванні власних думок.

Отже, у проаналізованому романі-автобіографії рамкові компоненти тексту (епіграфи, заголовки, передмова, примітки), корелюючи з основним текстом, сприяють створенню авторської суб'єктивно-оцінної модальності. Зокрема, авторські коментарі-парентези, графічно оформлені як примітки, взаємодіючи з основним текстом, стають засобом актуалізації гумору та іронії. Подальші наукові розвідки з цієї й проблеми можуть включати аналіз глибинних механізмів взаємодії рамок компонентів та основного тексту, дослідження зв'язних елементів та маркерів, а також з'ясування ролі реципієнта у декодуванні й інтерпретації авторської інтенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбакова И.М. Ирония как средство реализации речевой установки в англоязычном художественном тексте (На материале произведений С. Льюиса): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / И.М. Байбакова. – К., 1988. – 16 с.
2. Бумбур Ю.М. Авторська рефлексія в літературному творі (на матеріалі прози Джона Фаулза): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Ю.М. Бумбур. – К., 2009. – 18 с.
3. Кононенко В.І. Вставлені слова, словосполучення і речення / В.І. Кононенко // Українська мова: енциклопедія / [редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), М.П. Зяблюк та ін.]. – К.: Укр. енцикл., 2000. – С. 83-84.
4. Красикова О.В. Семантико-стилистические функции элементов, сопутствующих основному высказыванию, в структуре английского предложения: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / О.В. Красикова. – М., 1984. – 16 с.
5. Походня С.И. Языковые виды и средства реализации иронии / С.И. Походня. – К.: Наукова думка, 1989. – 128 с.
6. Семотюк О.В. Типи відношень між основним і вставленим текстом / О.В. Семотюк // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – Дніпропетровськ, 2013. – Вип. 13. – С. 40-48.
7. Фалькова В.Ю. Язык сатиры Джозефа Хеллера: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / В.Ю. Фалькова. – Одесса, 1981. – 24 с.
8. Barrowman J. I Am What I Am / J. Barrowman. – London: Michael O'Mara Books Limited, 2009. – 256 p.

Olena Shon

LINGUOSTYLISTIC PECULIARITIES OF TEXT FRAMING COMPONENTS FUNCTIONING IN THE LITERARY WORK

The article focuses attention on linguostylistic peculiarities of text framing components functioning in the literary work. Main kinds of framing components are defined, their basic functions are characterized on the basis of the autobiographical novel by J. Barrowman “I Am What I Am”. As a result of research the conclusion is made that framing components, correlating with the main text, help to create author's subjective-evaluative modality. Peculiar attention is focused on the analysis of author's parenthetical comments that are presented graphically as footnotes. Their groups in the text are singled out according to their functions, patterns of creating humour and irony as the result of their correlation with the main text are characterized.

Key word: framing components, humour, irony, subjective-evaluative modality, epigraph, title, footnote, parenthesis, direct address, nominative sentence.

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РАМОЧНЫХ КОМПОНЕНТОВ ТЕКСТА В ЛИТЕРАТУРНОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ

В статье внимание сосредоточено на лингвостилистических особенностях функционирования рамочных компонентов текста в литературном произведении. Рассмотрены основные виды рамочных компонентов, охарактеризованы их основные функции на примере романа-автобиографии Дж.Барроумена "I Am What I Am". В результате исследования сделан вывод о том, что рамочные компоненты, соотносясь с основным текстом, способствуют формированию авторской субъективно-оценочной модальности. Особенное внимание сосредоточено на анализе особенностей авторских комментариев-парентез, оформленных графически как примечания. Выделены их группы в тексте, охарактеризованы механизмы создания юмора и иронии как результата их взаимодействия с основным текстом.

Ключевые слова: рамочные компоненты, юмор, ирония, субъективно-оценочная модальность, эпиграф, заголовок, примечание, парентеза, обращение, номинативное предложение.